

*Т.О. ДЕРЕВ'ЯНКО, аспірант**
Уманський національний університет садівництва

Регіональний стратегічний розвиток тваринництва на інноваційній основі

Постановка проблеми. Стратегія – це процес визначення основних напрямів розвитку галузі на перспективу, що ґрунтується на якісно нових цілях і передбачає розробку комплексних заходів щодо їх досягнення, при цьому необхідно враховувати ступінь узгодженості між внутрішніми можливостями галузі та змінними умовами в зовнішньому середовищі.

Стратегія розвитку тваринництва за допомогою інновацій є фактором якісного й ефективнішого використання ресурсів. Необхідність розробки стратегії розвитку галузі тваринництва зумовлена, зокрема, освоєнням нових напрямів діяльності галузі, пов'язаних із селекційними, техніко-технологічними та організаційними змінами в тваринництві, використанням інновацій на всіх етапах від виробництва до реалізації продукції й пошуком нових ринків її збуту. Тому інновації є основою стратегічного розвитку тваринництва для підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання запровадження інновацій у тваринництві для стратегічного розвитку галузі висвітлювались у багатьох наукових дослідженнях та публікаціях вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема В.О. Бабенка [1], О.М. Вишневської [2], А.Д. Діброви [4], В.І. Ємцева [5], Н.В. Оляднічук [9], Є.Б. Скринник [10], І.В. Федулової [11], Г. Менша [16], С. Фрімена [14] й ін. Врахо-

вуючи важливість прийняття стратегічних рішень, галузеві особливості, стан і вимоги ринку, низку інших чинників впливу на розвиток тваринництва, залишається ще широкий спектр проблемних питань для наукових досліджень.

Державна політика в аграрному секторі повинна бути спрямована на застосування комплексної інноваційної стратегії та надавати їй пріоритет з метою оптимізації забезпечення розвитку тваринництва і підвищення ефективності галузі [8]. Основними напрямками розвитку АПК, на думку В.О. Бабенка, є інноваційно-інвестиційна модель та техніко-технологічна модернізація матеріально-технологічної бази виробництва [1]. При цьому, для реалізації стратегії розвитку тваринництва необхідно забезпечити пріоритетний розвиток молочного скотарства, свинарства і птахівництва, адже саме ці галузі, відзначає О.М. Вишневська, дають швидкий оборот капіталу [2]. Н.В. Оляднічук відзначає, що для конкурентоспроможності галузі тваринництва на внутрішньому й зовнішньому ринках необхідно утримувати високопродуктивних тварин, здатних забезпечити відшкодування всіх матеріальних витрат у процесі виробництва та заощадження коштів на розширене відтворення [9].

У своїх дослідженнях Л.Ю. Кучер дійшла висновку, що підприємства не зацікавлені застосовувати інноваційні технології, інновації їх цікавлять переважно у сфері селекції тварин [7]. Інновації мають бути визнані усіма як наукові досягнення [14], спрямовані на створення та використання нових типів тварин із поліпшеними якісними показниками

* Науковий керівник – Ю.О. Нестерчук, доктор економічних наук, професор.
© Т.О. Дерев'янка, 2013

продуктивності, стійкості до хвороб і кліматичних умов [6].

Мета статті – аналіз стану тваринництва в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області, дослідження та обґрунтування факторів, що впливають на стратегічний розвиток галузі з використанням інноваційних досягнень.

Стратегія розвитку тваринництва розробляється з метою збільшення виробництва високоякісної тваринницької продукції для забезпечення населення країни й збільшення її експорту за рахунок застосування комплексу інновацій (біологічних, техніко-технологічних, організаційно-економічних, соціально-побутових та ін.), які б сприяли нарощуванню обсягів виробництва, росту продуктивності галузі, підвищенню якісних показників виробленої продукції, що відповідала б світовим стандартам і була конкурентоспроможною на європейському та світовому ринках.

Виклад основних результатів дослідження. Розвиток будь-якої галузі неможливий без розробки стратегічних дій, що націлені на розширення виробничої діяльності за певний період часу й із використанням певної кількості ресурсів для досягнення мети за допомогою інновацій.

Стратегічний розвиток тваринництва – це комплекс поступових, запланованих дій із визначеними пріоритетами для подолання існуючих проблем, що стримують розвиток

галузі, та стимулювання до розширення виробництва, поліпшення якісних показників продукції тваринництва для одержання конкурентних переваг на світовому ринку. Основу стратегії розвитку становлять інновації в тваринницькій галузі. Для розробки стратегії розвитку тваринництва регіону на інноваційній основі необхідно враховувати такі фактори:

попит на продукцію тваринництва й рівень мінімального виробництва для забезпечення внутрішніх потреб;

державна політика щодо дотримання вимог і підтримки галузевого виробництва (дотації, стандарти, податки, інвестування, кредитування);

рівень сучасного виробництва, оцінка результатів попередньої стратегії;

рівень експорту й імпорту продукції тваринництва в регіоні, їх вартісний та натуральний показник;

рівень впровадження і використання інноваційних технологій у тваринництві;

характеристика виробників продукції тваринництва, бажання та можливості запровадження інновацій на виробництві;

характеристика споживачів, їхні доходи і звички.

Розглядаючи стратегію розвитку тваринницької галузі на основі інновацій, слід простежити етапи її розробки. Виділимо таку послідовність (рис.):

Основні етапи стратегії розвитку тваринництва

Джерело: Сформовано автором.

Стимулами до інноваційної діяльності в галузі тваринництва є: прискорення НТП; розробка дослідних зразків нової продукції; прогнозування змін кон'юнктури ринку (дослідження попиту та формування пропозиції); формування попиту на інноваційну продукцію;

підвищення конкурентоспроможності тваринництва; прагнення до подолання економічної кризи; необхідність запровадження нових методів управління.

Можливості нарощення поголів'я й підвищення продуктивності тварин, поліпшен-

ня якісних характеристик продукції та її асортименту пов'язані з комплексним впливом багатьох інноваційних факторів. Виробництво продукції тваринництва залежить від породного складу поголів'я, якості кормів, матеріально-технічного забезпечення, проведення ветеринарно-профілактичних робіт тощо. З огляду на наведені дані (табл.), в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області з 1990 по 2012 рік поголів'я великої рогатої худоби скоротилось більше, ніж у 4 рази (на 662 тис. гол.), корів – у 2,5 рази (158 тис.гол.).

Динаміка поголів'я, продуктивності тварин та виробництва продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області

Показник	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Поголів'я, тис. гол.							
ВРХ	866	800	476	282	220	209	204
Корови	252	284	208	137	100	95	94
Свині	796	787	678	393	471	488	444
Вівці і кози	262	161	59	53	41	39	40
	4359	6954	5871	7465	25574	27020	23960
Продуктивність							
Середньодобовий приріст великої рогатої худоби, г	502	452	301	416	301	247	314
Середньорічний надій на 1 корову, кг	3257	2562	2402	3783	4765	4863	4884
Середньодобовий приріст свиней, г	231	123	104	44	74	79	98
Середньорічна несучість 1 курки, шт.	210	175	213	274	281	286	259
Виробництво							
М'ясо (у забійній масі), тис. т	195	96	74	102	326	329	322
Молоко, тис. т	834	727	499	519	479	464	499
Яйця, млн шт.	319	284	379	535	747	818	798
Середньорічне споживання продуктів на душу населення в Черкаській області							
Молоко, кг	342	259	216	248	221	232	250
М'ясо, кг	64	44	40	43	53	66	66
Яйця, шт.	260	180	199	221	252	240	252

Джерело: За даними Головного Управління статистики у Черкаській області.

Статистичні дані доводять про критичний стан молочної галузі, незважаючи на те, що виробництво молока займає важливе місце у великому товарному виробництві та в формуванні продовольчої безпеки регіону.

Поголів'я свиней порівняно з 1990 роком зменшилося на 352 тис. гол. Проте свинарство мало незначний розвиток з 2005 року й зросло в сільськогосподарських підприємствах регіону на 12,97%. Поголів'я овець і кіз стрімко зменшується, особливо кризовими для вівчарства були 1995-2000 роки – тільки за ці п'ять років поголів'я тварин скоротилося на 101,8 тис. гол. Простежується позитивна тенденція у розвитку птахівництва. Так, поголів'я птиці з 1990 року зросло більше,

ніж у 5,5 рази, або на 19601 тис. гол. Максимальну кількість птиці (27020 тис. гол.) сільськогосподарські підприємства області утримували в 2011 році. На 1.01.2012 року поголів'я птиці в Україні становило 105725,3 тис. гол., а в Черкаській області – 22,7% від усього поголів'я птиці в Україні. Слід зазначити, що поголів'я птиці зосереджене в сільськогосподарських підприємствах Черкащини і його збільшення відбулося за рахунок концентрації виробництва у великих спеціалізованих підприємствах, що мають значний потенціал до збільшення поголів'я тварин і птиці. Нарощенню поголів'я сприятиме застосування інноваційних технологій, надання їм пріоритетного значення, що

уможливить підвищення продуктивності й значне збільшення валового виробництва продукції тваринництва.

Продуктивність великої рогатої худоби і свиней знизилася порівняно з 1990 роком на 188 г та 133 г відповідно. Незначний ріст середньодобового приросту свиней спостерігається з 2005 року. М'ясо-молочне скотарство не набуло належного інноваційного розвитку. Відповідно продуктивність, особливо м'ясного поголів'я, поступово знижується, що вказує на гостру необхідність зміни стратегії розвитку скотарства та свинарства. Слід відзначити позитивну тенденцію показників удою на 1 корову й несучості всіх видів птиці, адже саме виробництво цієї продукції стрімко розвивається на території Черкаської області та має значну інвестиційну підтримку, що дає змогу застосовувати інноваційні технології, результатом яких стало збільшення несучості на 23,3% за досліджуваний період.

Виробництво м'яса великої рогатої худоби й молока в сільськогосподарських підприємствах йде на спад. Проте простежується значне збільшення поголів'я птиці, що зумовило до збільшення виробництва яєць у 2,9 раза.

Відповідно до рекомендацій Міністерства охорони здоров'я України раціональна норма споживання на 1 людину в рік: м'яса та м'ясопродуктів – 80 кг, молока – 380 кг, яєць – 290 шт. Зменшення споживання молока порівняно з 1990 року на 92 кг призвело до недоспоживання в 2012 році до рекомендованої норми 130 кг. Через високу вартість м'ясних продуктів повністю не задовольняється потреба населення в споживанні даної продукції (у 2012 р. спожито на 14 кг менше від рекомендованої норми). Виробництво яєць зросло на 534,4 шт. на 1 людину і повністю задовольняє потреби жителів регіону. При цьому рівень виробництва доводить про експорт яєць та продукції птахівництва за межі Черкаської області з метою забезпечення потреб населення інших регіонів України.

Для ефективного розвитку виробництва продукції тваринництва постає необхідність освоєння інновацій. Створенню умов щодо запровадження (освоєння) інновацій у тва-

ринництві, які максимально відповідали б потребам сільськогосподарських замовників, сприятимуть такі фактори:

- сприятлива державна інноваційна політика;

- співпраця сільськогосподарських товаровиробників з науково-дослідними організаціями;

- наявність інноваційних розробок, що мають економічний і соціальний ефект;

- тренінги, виставки, презентації для фермерів;

- інформування щодо економічного ефекту інновацій;

- ріст попиту сільгосптоваровиробників на пропозиції інноваторів;

- створення регіональних науково-методичних консультаційних служб;

- створення інноваційно-інвестиційних фондів – як державних, так і комерційних.

Також слід враховувати перешкоди, які гальмують процес реалізації інноваційних досягнень у сільському господарстві та в тваринництві зокрема [1, 6, 8, 13, 17]:

- недостатня кількість власних коштів у більшості сільгосптоваровиробників;

- низька фінансова підтримка держави;

- недосконала система стимулювання інноваційної діяльності;

- відсутність податкових пільг для підприємств, що займаються інноваційною діяльністю;

- низький рівень сприйняття інноваційних змін товаровиробниками;

- нерозвиненість системи поширення нововведень;

- низька адаптаційна здатність нововведень до навколишнього середовища;

- низька конкурентоспроможність новацій;

- проблеми науково-технічної сфери;

- неготовність вітчизняних сільськогосподарських підприємств до глобальних змін;

- негативний вплив інтенсивних технологій на довкілля;

- високий рівень тіньової економіки.

Е. Хатунг [12] переконаний, що інноваційний розвиток тваринництва здійснюється за такими напрямками: удосконалення біологічних процесів; удосконалення технічних процесів; раціональне використання людсь-

кої праці; оптимізація в управлінні технікою.

Для даної галузі залишаються не вирішеними й актуальними ряд проблемних, стратегічних, інноваційних цілей, які сприятимуть переведенню тваринницьких підприємств на інноваційну модель розвитку, основними з яких є: нарощування поголів'я, ріст продуктивності тварин, перехід на світові стандарти якості та безпеки продукції тваринництва, ресурсоощадність, використання енергетичного потенціалу, удосконалення державної підтримки для інноваційного розвитку галузі тваринництва.

Для підвищення виробничого потенціалу тваринництва особливе значення має використання біологічного блоку інновацій. Власний генетичний матеріал є одним із гарантів продовольчої безпеки країни. В цій ситуації проблемою є висока вартість інноваційних технологій, а не невизнання їх аграріями. Використання нових технологій у тваринництві є беззаперечним фактом прискореного розвитку виробничого процесу, що дає виробникам тваринницької продукції конкурентні переваги та сприяє збільшенню обсягів виробництва. Нарівні з розподілом сфер у виробництві відбувається розподіл у наукових інтересах, де великі сільськогосподарські підприємства використовують масштабні наукові розробки, а малі – менш капіталоемні, ефективні при невеликих обсягах виробництва, – інновації, які не потребують великих інвестицій.

Останні світові інноваційні розробки більшою мірою пов'язані з повною автоматизацією всіх процесів у тваринництві, але придбане інноваційне обладнання не є гарантією різкого підвищення продуктивності, адже потрібні спеціалісти, які б фахово використовували новітні технології і могли їх обслуговувати в разі різного виду поломок

та збоїв. Скільки б людство не застосовувало автоматизовані процеси, все одно існуватимуть відносини «людина – тварина – техніка». Першою в цьому ланцюгу стоїть «людина». Працівники сучасної ферми мають поєднувати в собі якості менеджера, зоотехніка й інженера-програміста, тому що людський фактор – це основний фактор успіху. Робота спеціаліста в сільській місцевості на такому високому рівні, як вимагають умови сьогодення, повинна також високо оцінюватись, адже висококласних спеціалістів у сільській місцевості дуже мало і повинен спрацьовувати матеріальний фактор для повернення працівників в аграрний сектор.

Висновки. Дослідивши стан тваринництва в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області, слід відзначити основні тенденції: зменшення поголів'я великої рогатої худоби і свиней; значне збільшення поголів'я птиці; зростання рівня виробництва м'яса за рахунок птахівництва; ліквідація галузі вівчарства; зростання рівня забезпечення споживчих потреб населення регіону; збільшення експортного потенціалу продукції птахівництва.

При розробці стратегії розвитку тваринництва в регіоні на основі інновацій необхідно врахувати попит на тваринницьку продукцію, вплив держави, рівень виробництва та використання інноваційних розробок, їхній економічний ефект. Стимулами для освоєння інновацій у тваринництві є наукові досягнення й новітні технології, конкуренція, застосування нових методів управління, сприятлива інноваційна політика держави. Серед основних перешкод для стратегічного розвитку тваринництва та інноваційної діяльності в галузі виділяємо низький рівень фінансування і стимулювання до інноваційної діяльності, а також вплив тіньової економіки.

Список використаних джерел

1. *Бабенко В.О.* Стан, проблеми та перспективи розвитку інноваційних технологій в агропромисловому комплексі України // В.О. Бабенко // Наукові праці ПФ НУБіП України «КАТУ» – Вип. №140. – 2011. – С. 4-71.
2. *Вишневецька О.М.* Ресурсний потенціал тваринництва підприємств сільських територій / О.М. Вишневецька, О.В. Калюжна // Економіка АПК. – 2008. – № 12. – С.32-37.
3. Головне управління статистики у Черкаській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ck.ukrstat.gov.ua/source/arch/2012/tvarinnictvo_11.pdf.
4. *Діброва А.Д.* Державна підтримка виробництва продукції тваринництва в Україні / А.Д. Діброва, Л.В. Діброва // Вісник СНАУ. – 2010. – Вип. №6/1. – С.45-51.
5. *Ємцев В.І.* Галузь скотарства в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку / В.І. Ємцев // Тваринництво України. – 2012. – № 12. – С. 2-7.

6. Зарук Н.Ф. Роль инновационных разработок для стимулирования ускоренного развития животноводства / Н.Ф. Зарук, Т.Ф. Боряева // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий – 2008. – №1. – С.47 – 49.
7. Кучер Л.Ю. Шляхи підвищення ефективності виробництва молока на інноваційній основі / Л.Ю. Кучер, А.В. Кучер // Економіка АПК. – 2013. – №3. – С.70-75.
8. Мазуренко О.В. Шляхи підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва / О.В. Мазуренко, Г.В. Ковальова // Економіка АПК. – 2011. – № 5. – С.41-46.
9. Оляднічук Н.В. Причини занепаду тваринництва та проблеми його відродження / Н.В. Оляднічук // Економіка АПК. – 2004. – № 11. – С.70-75.
10. Скрынник Е.Б. Государственная стратегия модернизации АПК / Е.Б. Скрынник // Економіка АПК. – 2010. – №10. – С.157-170.
11. Федулова І.В. Удосконалення інноваційної діяльності в м'ясопродуктовому підкомплексі АПК / І.В. Федулова, І.В. Смцева // Наукові праці НУХТ. – 2010. – №33. – С.152-154.
12. Хатунг Е. Инновации в животноводстве сегодня и завтра [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.tsenovik.ru/story/Statyi/Vistavki/10_10/Vist_1.pdf.
13. Юхновський І.В. Інституалізація інноваційного підприємництва в транзитивній економіці / І.В. Юхновський // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – №10 (113). – С.94-97.
14. Freeman C. The Economics of Industrial innovation / Freeman C. – London, 1982. – 456 p.
15. Kuhn, T.S. The Structure of Scientific Revolutions / Kuhn, T.S. (Chicago: University of Chicago Press, 1962)
16. Mensh G. Stalemate in Technology: Innovation Overcome the Depression. / Mensh G – Cambridge, Mass., 1979
17. Red meat. Agribusiness Handbook. FAO. – 2009. – P.7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org>.

Стаття надійшла до редакції 28.08.2013 р.

*

УДК 330.322.2:336:631.11(477.42)

*К.М. КАЩУК, аспірант**

Житомирський національний агроекологічний університет

Механізм венчурного фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств Житомирщини

Постановка проблеми. Низький рівень технологічного розвитку більшості сільськогосподарських товаровиробників створює об'єктивні передумови широкого запровадження радикальних інновацій. Безумовно, напрями і масштаби цих інновацій визначатимуться фінансовими можливостями господарюючих суб'єктів та строками окупності конкретних інноваційно-інвестиційних проектів. Реалізація радикальних ідей потребує створення особливих фінансових інститутів, адже від радикальної інновації до моменту її перетворення у комерційний продукт проходять роки.

Нині залучення сільськогосподарськими товаровиробниками фінансових ресурсів на інноваційну діяльність пов'язане зі значними труднощами. Крім того, для ефективної підтримки інноваційної діяльності в аграрному секторі необхідні не лише додаткові фінансові ресурси, а також наявність спеціалізованих фінансових посередників, які здатні надавати не лише кошти, а й експертизу з питань управління і технічних питань. Тому формування механізмів інфраструктури венчурного фінансування для підтримки інноваційних проектів сільськогосподарських підприємств є одним із найважливіших напрямів підвищення їх ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми теорії та практики інноваційного розвитку аграрної економіки, становлення менеджменту й маркетингу іннова-

* Науковий керівник – В.П. Якобчук, кандидат економічних наук, професор.

© К.М. Кашук, 2013